

ГІЛКА І

Дозвольте, шановні слухачі, розказати Вам про життя маленької хати біля великого лісу... вірніше, великий був ліс в уяві дівчинки – великий, могутній, чарівний й таємничий, але скажу Вам, слухачам дорослим, потихеньку – *вимірами фізичними, лісок був справді малий.*

Давно колись було, що одного чарівного, літнього вечора, коли смеркало, з тієї хати біля лісу, взявши донечку за руку, Мати її повела в напрям цього сусіднього лісу. Вони потихеньку перелізли дерев'яний паркан та ввійшли – через вуал верхнього листя – в дрімучий ліс, серед якого стояла галявина. Йдучи в парі, ступаючи по стежці, Мама розповідала донечці про всілякі сотворіння, які там жили в гармонії й плекали своє житло... пташки, зозулі, феї, карлики, бджоли, мавки, світлячки... ось попід тими зеленими, сяйвом-освітленими листями при землі, на якій ми ступаємо легким кроком... під кожною пелюсткою, під кожним листочком, тремтять краплини роси, помножені, прозорі тайни буття... раз у раз затріщить гілка під ногами там, де мох стелиться, шелестять віття, он там видно папороть росте... *та й, може, й цвіте... на вечір Івана Купала?* Посеред цього рослинного світу живуть собі також жаби, цвіркуни, сверщики, зайчики, білки та різні інші гомінливі сотворіння. Блистять зелені лис-

точки, моргають вечірні світлячки близько над землею, а вгорі, в небесах наче до ритму містичної музики, мерехтять у відповідь зорі... всі вони осяяні божественним духом... краси й любові.

Так-то Мати передала маленькій доні цінний скарб для зберігання назавжди.

*На городі,
де Мама боса ходила,
на городі, де Бабуня
помідори і фіалки садила...
Там, на городі,
де трава по траві ступає,
все заросло густо-дико,
але якась пташка завжди співає...
Там на городі,
де у пам'яті трави
брат-барвінок завжди стелився,
де цвіт папороті
невидимо закоренився,
там коло дверей від пивниці
чудний цвіт появився...
Тепер – коли вже літо минає,
коли осінь наступає –
личко барвінкове фіолетно сіяє! ¹*

У малому містечку в Америці емігранти шукали хати до купівлі, бо Батька прийняли на працю в університетській бібліотеці. Родина заміряла перенестися з великого, промислового міста, до меншого.

З гори вулиці, вздовж якої з одного боку тягнувся лісок, видно стало, що при закруті вниз, сиділа собі присадкувато маленька хата, а скраю

---

¹ Л. Гавур.

на траві – величезний дуб. Цей образ – в маминих очах на перший погляд тоді в розквіті літа, напевно нагадав рідний дім в селі Липовець на Яворівщині, де вона народилася й провела перші свої літа, солодко-гіркі часи з Мамцею, сестрою Галею та братом Ґеньом, поки не вступила до Українського Інституту для Дівчат в Перемишлі... Пережила воєнні часи, та переїхавши воєнні зони, втікаючи від большевиків, потім німців, тоді большевиків-разом-з-німцями, провела роки непевності на скитальщині, на «еміграції», разом з іншими «Ді-Пі»², а згодом – виїзд з Європи через океан до невідомого будучого в чужій Америці.

У думках, у душі згадувала дім, до якого шляхи повернутися не могли. Остались спомини дитинства в малому селі, де дівча – «пільна квітка», бігало, стрибало, скакало по сільських городах, щасливо пізнавало світ.

Бігаючи безжурно по городі, маленька Ірця уявляла собі, що може літати. Підняла рученята і пустилася бігом, щоб розігнатися, намагаючись перескочити чи «перелетіти» глибокий рів, вповні переконана, що підніметься. Розпоростила «крила» і бігом, впевнена у свої летунські спроможності та ціпкість своїх крил. Але дуже скоро, закони фізики переважили і лет зупинився. Ірка провалилася, впала стрімголов додола, та потовкла коліна. Ще й кров потекла,. Ще й Мамця насварили.

---

² Ді-Пі – «Displaced Persons», означає людей які втратили свою етнічну територію через трагічні обставини, як наприклад, війна.

А зараз – років з десять опісля приїзду з післявоєнної Європи, з переселенчих таборів в еміграційній скитальщині, з валізами, рюкзаками, смутком і надіями – до міста Клівленда, – «понурого, пролетарського», Мама зустрілась віч-на-віч з хатою під лісом... в Америці. І зразу давні, образотворчі спомини виринули на верх з глибокої криниці її пам'яті. Хатка «на чужині» ...хіба, наче ті журавлі – через море перелетіла, перетілила...

Через роки дитинства, доні були свідками Маминої пекучої ностальгії, але молодша доня не догадалася, аж багато років пізніше, коли вже Мама, Ірена, померла, що Мама вибрала оцю хату-біля-лісу в Америці іменно тому, що вона, хата, перетілилася та через павутиння минулих років простягнула свою теплоту вкорінену в природі, обвінчаною образними, втіленими споминами.

Так що, рішивши вселитися, родина впровадилась до хати біля лісу, хоч хто б то не сказав, хатка не була найкращим, практичним вибором для родини, яка складалася з п'ятьох осіб – Тато, смаглявого обличчя та лагідної вдачі, який вітав жінок по старосвітському з поклоном голови та підніманням руки – «цілуй-ручки, прошу пані»; чорнобрива Мама, яка в собі поєднувала літературознавство разом з городництво-любством – «обоє чорнявенькі», з ества яких промінювала щедрість, доброта і якась основна скромність; старенька, працьовита Мамця-Бабуня, яку інші називали «Пані Добродійка», а внучки – «Буня-наше-сонечко»; і дві доні, одна 4, а друга 7 літ, («Роз Вайт і

Снов Ред»)³. А хатка чарівна і мала – трикімнатна з кухнею.

«Ми добудуємо!»

Такий одчудушний заклик лунав по закутках вулиці «Вудсайд» (з англійського перекладається: «*Біля-лісу*») та й залишився в пам'яті дочок. Бо ностальгія огорнула Ірцю, господиню дому. Ностальгія за Липовецькою дорогою, про яку згадувала все життя. Шлях додому...

...Вздовж якого обопільно пишалися могутні липи, галуззя яких зверху легко хиталося, а повітря навкруги наповнялося п'янючим запахом медового цвіту. І хата, затишний куточок, немов вріс із зеленого коріння, обвинутий кущами та Мамцею-плекані квіти... Цею дорогою, щомісяця фірою їхали Мамця до Любачева за вчительську платню, та й пізно вечором повертали, зі злотими... яких – наголошувала Ірка (розказуючи про це багато років пізніше), ніхто не вкрав, бо хоч всі селяни знали, що Пані Вчителька їдуть за грішми, ніхто ніколи не обікрав, бо це були «чесні, порядні, побожні люди... які тяжко працювали, не щадили сил, хрестилися перед їжею та їли прості страви поволі й без розмови...» Так згадувала Мама, описуючи селян.

А найякніше, що представляла Липовецька дорога, це чекання... на Батька, мужа, стрільця Івана, чекання, яке розтягнулось ниткою на вічність...

---

³ «Rose White and Snow Red» – повинно бути «Роз-Ред і Снов-Вайт» (Рожа-Червона і Сніжна-Біла), але Мама переплутувала на *Роз-Вайт і Снов-Ред*, так що означало «Рожа Біла і Сніжна-Червона».

*...Дівчино, рибчино,
Чорнобривка моя
Вийди-вийди, подивися,
Чим скоріше до вікна,
Хлопці ж бо то хлопці,
Як соколи!*⁴

Минули роки... І пізніше, в Америці, у хаті-біялісу, Буня часами так подібно чекали, приліпивши стареньке личко до вікна, очікуючи рідних, а молодша внучка тільки багато років пізніше, все це зрозуміла. Також зрозуміла вічне чекання Мамине, поєднане з вірою і надією, хоч наївними, коли відкривала всі вікна й двері, щоби на всі сторони вивітрувати хату та осяяними, чорнобривими очима гляділа в напрям лісової доріжки-під-горою, за горою. Американсько-липовецької дороги...

Так то переселилися та вкоренилися у маленьку хатинку в малому містечку в Америці українські переселенці з Галичини зі своїми донями, народженими вже в Америці. Злидні навчили їх бути скромними, ощадними та вдячними. Переселенці-емігранти, зі своїми далекими й широко-сягаючими історіями, емігранти, які втратили не тільки свої хати, доми, але й свою батьківщину. Тому вони в серцях привезли її міцно упаковане насіння з собою.

*Це пам'ять притягла їх іменно сюди, до цієї хати,
і лагідність природи, яка кличе, взиває їх, де б
вони не були, за будь-якими кордонами.*

---

⁴ Стрілецька пісня.

Так що хатина, помальована блідо-рожевим кольором, благородно, щедро розширила свої тісні стіни, щоб хоча духово, вмістити своїх нових, скромних мешканців, з їхніми складними історіями, які обтяжували, а водночас просвічали та збагачували життя й свідомість емігрантів, нових мешканців хати-біля-лісу. А «тісні стіни» кімнат хатини – на суперек законам фізики – розширювались, щоби вмістити в собі новосельців.

...Стіни, на яких Тато, вечорами при ліжках донечок, витворював рухомі тіні своїми руками й пальцями, які перемінялись на картини живих тварин... ліжках, біля яких родина разом молилася,

*Ангелику, хоронителю мій –
Ти все при мені стій,
Рано, вечір, вдень, вночі,
Будь мені до помочі.*

Стіни, за якими поруч спали Бабуня, і часами вечорами, лежачи під периною і занурені в люб'язних споминах, сягали поза них, граючись з онучкою різними ритмічними стук-стуканнями... стіни, за якими на дворі під хатою і довкруги подвір'я росли-розквітали різноманітні квіти – конвалії, братки, фіалки, іриси, незабудки, нарциси, тюльпани, півонії, хризантеми. Пнявся барвінок... та плеяди пташенят – горобці, сойки, червоні-животики... співали до акомпанементу Буніного городництва.

Так, здається, ще «вдома» Буня – заки стали бабунею – дбайливо, з любов'ю та якими надіями, садили свої квіти віри й надії у виді живих рослин на городі в селі Липовець, до якого може, може, ще поверне муж, Іваньо...

*Дощик, дощик,
падає дрібненький.
Я гадала, я думала,
що то мій миленький...*

А коли сіли на фотелі в куточку, часами брали
внучку на коліна та співали-гралися –

*Їде, їде Зельман,
їде, їде єго брат,
їде, їде Зельманова
і вся родина!*

Або

*Їде, їде пан-пан,
Їде, їде сам-сам,
Їде, їде хлоп-хлоп
На конику гоп-гоп...*

А також прями пальцями і язиком про Д-ра
Ай-Болить... Ще й з часів Австро-Угорської влади
на Галичині, повторяли казочки про «Цісаря і
Цісареву».

Буня з мотикою на грядці... Буня, якої власна
мрія домашнього щастя обірвалась шнурочком
залізно-дротяної радянської границі...

*Човен хитається
серед води,
плеще об хвилі весло,
люба дівчино прийди, прийди...*

...Бабуня при кухні, дрібно-дрібнесенько кра-
ють цибульку, уважно оббирають бараболю, або
місять тісто на рогаики... Бабуня при машині до
шиття, дрібно стібаючи... завжди чимось ручно
займалися, шили, гаптували, зашивали, вишива-
ли. Рідко, але бувало, Буня сидять на фотелі в

куточку... чи то з дрібними сльозами? в куточку на фотелі, сива похилена голівка, обвинута тоненькими кісками, у спрацьованих руках, яких менша внучка, вилізши на Буніні коліна, не могла відчепити від Буніних очей.

*Прийди до ме-не,
моя коха-на...*

...Буня, викорчуючи бадилля, хабаззя і бур'яни в городі, Буня, саджаючи, пересаджаючи – щоби малий город засадити – насінням, квітами, коренями, співаючи: *«Ти і я, я і ти, будем собі хатку мати, і городчик коло хати»*.

І таки взялися всі до городобудівлі, так що саджалися і плекалися, крім квітів, також помідори, огірки, квасоля, черниці та петрушка... і де-не-де, з-поміж трави визирали маленькі, червоні голівки трускавок диких, та листя м'яти несподівано знайшлося.

Хоч подвір'я було невеличке, молодша доня уявляла, що це чарівне, зелене царство, де знаходяться сховища і криївки, підземні коридори, бездонні дупла у високих, струнких деревах, з кори яких струменіли іскри... і якщо пильно прислухатись, крізь замрячений полеск, можна почути шарудіння...

Буня при вікні, у вечірній годині чекаючи повороту всіх ...як то колись давно при іншому вікні, де вид стелився на Липовецьку дорогу. Як довго можна при вікні стояти? І з війни мужа ждати... І коханого чекати...? ...Все життя, мабуть, все життя... Кру-кру, кра-кра – все життя...

Буня, кожного вечора на колінах коло ліжка перед сном, молячись, до Цариці неба.

...Під Твою милість прибігаємо...